

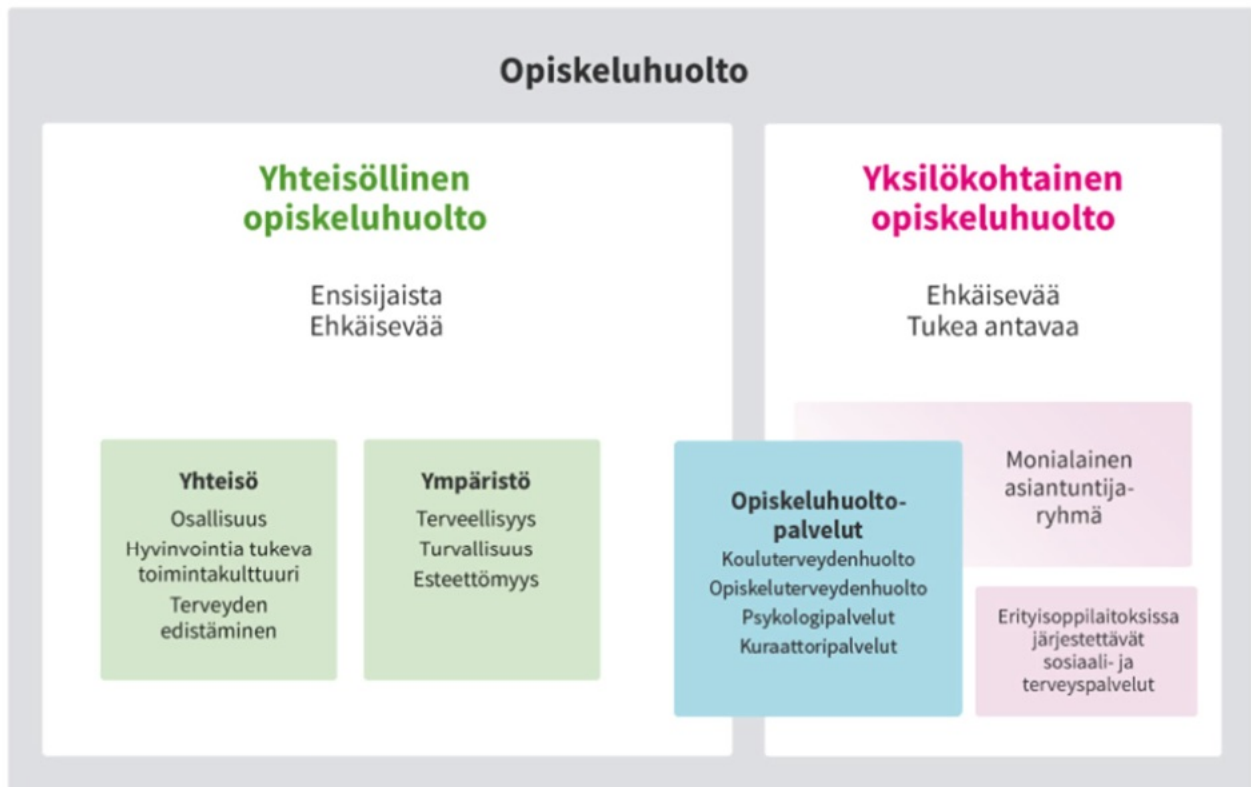
Mäntsälän perusopetuksen opiskeluhooltosuunnitelma 2025

Sivistyslautakunta 9.12.2025

JOHDANTO	3
1. OPISKELUHUOLLON KOKONAISTARVE JA KÄYTETTÄVISSÄ OLEVAT OPISKELUHUOLTOPALVELUT	4
2. KOULUYHTEISÖN TOIMENPITEET YHTEISÖLLISEN OPISKELUHUOLLON EDISTÄMISEKSI	4
2.1. Oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraamisen käytännöt ja keskeiset tulokset	5
2.2. Koulukohtaisten opiskeluhoitoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat.....	6
2.3. Poissaolojen ennaltaehkäisy, suunnitelmallinen seuranta ja poissaoloihin puuttuminen	6
2.4. Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen	7
2.5. Yhteistyö ja käytänteet kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tar- kastuksissa	7
3. TOIMENPITEET TARVITTAEN TUKITOIMINEN JÄRJESTÄMISEKSI (YKSILÖKOHTAINEN OPISKELUHUOLTO).....	10
3.1. Oppilaan ohjautuminen opiskeluhooltopalveluihin.....	10
3.2. Yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen	11
3.3. Opiskeluhooltokertomuksen laatiminen ja säilyttäminen	12
3.4. Tarvittavan opiskeluhoollon järjestäminen kurinpitotoiminen ja opetuksen epäämisen yhteydessä ..	12
3.5. Opettajan laajaan terveystarkastukseen luokilla 1, 5 ja 8 antaman oppilaan selviytymistä ja hyvinvointia kuvaava arvio käytänteet (ml. suostumuksen hankkiminen) koulussa	13
3.6. Oppilaan koulupäivän aikaisen erityisruokavalion ja lääkityksen ilmoittamisen käytänteet.....	13
4. YHTEISTYÖN JÄRJESTÄMINEN OPPILAIEN JA HEIDÄN PERHEIDENSÄ SEKÄ KOULUSSA TYÖSKENTELEVIEN JA MUIDEN OPPILAIEN HYVINVOINTIA TUKEVIEN TAHOJEN KANSSA	14
4.1. Oppilaiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laadintaan ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamiseen	14
4.2. Koulun opetus- ja muun henkilöstön perehdytys sekä osaamisen vahvistaminen yhteisöllisessä opiskeluhooltotyössä	14
4.3. Opiskeluhoollon moniammatillinen yhteistyö tukea saavien oppilaiden, joustavan perusopetuksen ja sairaalaopetuksen yhteydessä	14
4.4. Yhteistyö muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoido ja poliisi	15
4.5. Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen oppilaille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille	15
5. SUUNNITELMA OPPILAIEN SUOJAAMISEKSI VÄKIVALLALTA, KIUAAAMISELTA JA HÄIRINNÄLTÄ SEKÄ KRIISISUUNNITELMA	16
3.3. Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä	16
3.4. Kiusaaminen.....	21
3.5. Väkivalta.....	24
3.6. Häirintä	26
5.5. Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa (Kriisisuunnitelma)	28
LIITE1 – ARVIO OPISKELUHUOLLON KOKONAISTARPEESTA JA KÄYTETTÄVISSÄ OLEVISTA OPISKELUHUOLTOPALVELUISTA	31

JOHDANTO

Opiskeluhoolto on oppilaitoksien lakisääteistä työtä, jolla edistetään, ylläpidetään ja luodaan edellytyksiä oppilaan ja opiskelijan oppimiselle, terveydelle ja hyvinvoinnille. Opiskeluhooltotyö voi olla yhteisöllistä tai yksilökohtaista. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ensisijaista ja ehkäisevää, se kuuluu kaikille. Yksilökohtainen opiskeluhoolto on ehkäisevää ja tukea antavaa.

kuva 1. Opiskeluhoollon kokonaisuus¹

Opetuspalvelut ja sosiaali- ja terveystoimi toimivat opiskeluhoollossa suunnitelmallisessa monialaisessa yhteis- työssä, yhdessä oppilaiden, heidän huoltajiensa ja muiden tarvittavien yhteistyötahojen kanssa.

Opiskeluhoollon tavoitteena on edistää oppilaiden, kouluyhteisön ja -ympäristön hyvinvointia, kodin ja koulun yhteistyötä sekä opiskelijoiden osallisuutta. Tavoitteena on myös turvata yksilökohtainen varhainen tuki kaikille sitä tarvitseville.

¹ <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoolto> (1.6.2023)

1. OPISKELUHUOLLON KOKONAISTARVE JA KÄYTETTÄVISSÄ OLEVAT OPISKELUHUOLTOPALVELUT

Opiskeluhuollon kokonaistarve tarkoittaa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä kuraattori- ja psykologipalveluiden kokonaistarvetta kouluyksiköittäin henkilötötyvuosina. Kokonaistarpeen arvioinnissa huomioidaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1146/ 2021) mitoitukset, THL:n terveydenhoitajien mitoitussuosituksot sekä alla esitetyt asiat. Kokonaistarpeen arviointi toteutetaan yhteistyössä Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa.

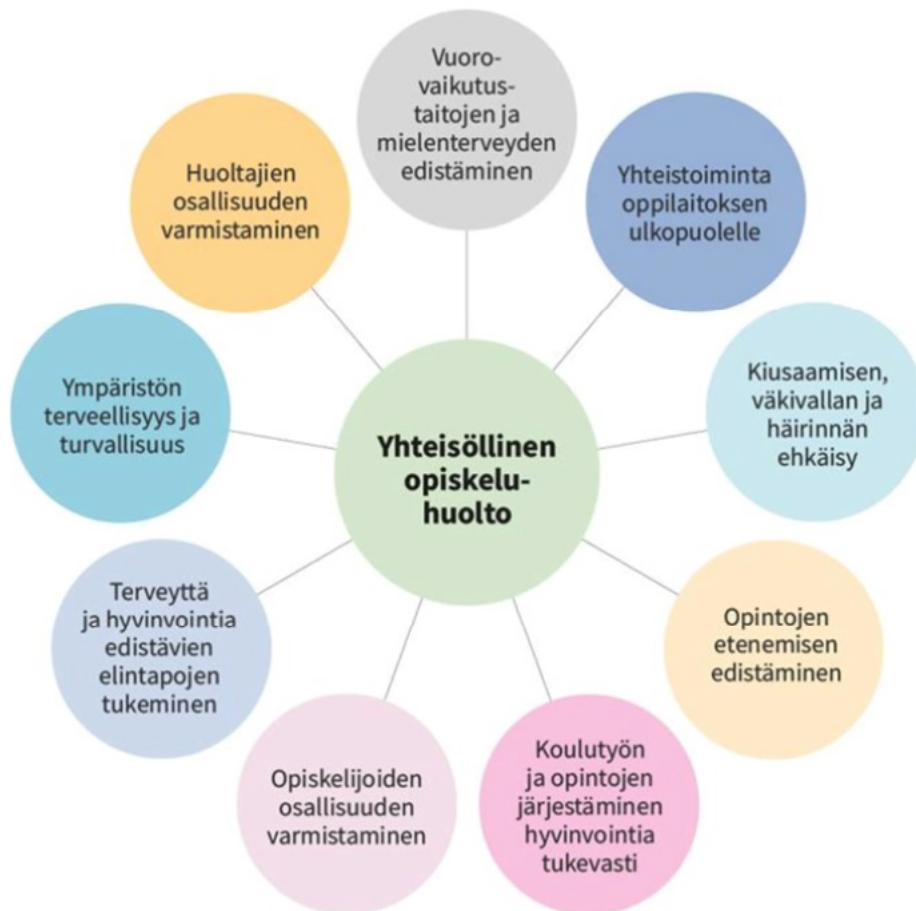
Mäntsälässä opiskeluhooltopalvelujen kokonaistarpeessa huomioidaan

- yhteisöllinen ja yksilökohtainen työ sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit
- kouluyksiköiden määrä, kunkin koulun oppilasmäärä ja toimintaympäristön erityispiirteet, esim. lastensuojelulaitosten määrä, Pornaisten vaativan erityisen tuen oppilaat
- oppilaiden ikäjakautuma, tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden lukumäärä, suomea toisena kielenä opiskelevien ja valmistavan opetuksen oppilaiden lukumäärä
- paikallinen lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia ja elinoloja koskeva seurantatieto (esimerkiksi kouluterveyskysely, THL:n indikaattorit, Opa-tiedonkeruu, TEA-viisari)
- palvelujen riittävyys, terveystarkastusten toteutuminen, henkilöstömitoitukset ja palvelujen järjestäminen määräjassa.

Liitteessä 1 esitetään Mäntsälän kunnan perusopetuksen opiskeluhoollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat resurssit.

2. KOULUYHTEISÖN TOIMENPITEET YHTEISÖLLISEN OPISKELUHUOLLON EDISTÄMISEKSI

Yhteisöllinen opiskeluhoolto on opiskeluhoollon ensisijainen toteuttamismuoto. Yhteisöllisellä opiskelu- huollolla tarkoitetaan koko kouluyhteisöä tukevaa yhteisöllistä työtä: toimintakulttuuria ja niitä toimia, joilla edistetään oppimista, terveyttä, hyvinvointia, vuorovaikutusta, osallisuutta, ympäristön terveellisuutta ja turvallisuutta sekä esteettömyyttä. Yhteisöllisen opiskeluhooltotyön sisältöä on kuvattu kuvassa 2.

KUVA 2. Yhteisöllisen opiskeluhooltotyön sisältöalueita²

2.1. Oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraamisen käytännöt ja keskeiset tulokset

Koulun henkilökunnalla on ensisijainen vastuu kouluyhteisön hyvinvoinnista. Yhteisöllistä opiskeluhoitoa toteuttavat kaikki koulun ja opiskeluhoollon toimijat. Kaikkien oppilaiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhoito- palveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja koulun välistä yhteistyötä³.

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (Perusopetuslaki 29 §), johon kuuluvat fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on sekä oppilaiden että henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Kouluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä kouluyhteisön hyvinvointia edistetään ja seurataan jatkuvasti. Niitä arvioidaan kolmen vuoden välein toteutettavissa tarkastuksissa. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös

² <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoito/yhteisollinen-opiskelu-huolto> (1.6.2023)

³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 4 § 2 mom.

koulukuljetuksia, tapaturmien ennaltaehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat.

Koulurakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Kouluyhteisöllä tulee olla yhtenäiset toimintatavat eri oppimisympäristöissä tapahtuvaa opetusta ja välitunteja varten. Oppiaineiden opetukseen laadittuja turvallisuusohjeita noudatetaan. Opetuksen järjestäjä varmistaa myös, että oppilaan oppimisympäristö työelämään tutustumisen aikana on turvallinen.

Mäntsälässä toimii opetuksen järjestäjän monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä (KOHO). Se vastaa osaltaan opiskeluhoollon palveluiden järjestämisen ja opiskeluhoollon edellyttämän työn ja vastuunjaon sekä yhteistyön koordinoinnista. KOHO vastaa opetuksenjärjestäjäkohtaisen suunnitelman laatimisesta ja opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. KOHO:n jäsenistö määrittää yhteistyössä Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen (Keusote) kanssa. Jäsenistö kuvataan tarkemmin Mäntsälän tuen oppaan opiskelu- huolto osuudessa. Opetuksen järjestäjän monialainen opiskeluhooltoryhmä (KOHO) arvioi omaa toimintaansa säännöllisesti ja seuraa koulujen tilannetta yhteisöllisen hyvinvointityön työvälineen kautta.

2.2. Koulukohtaisten opiskeluhooltoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

Koulukohtainen opiskeluhooltoryhmä vastaa koulun opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Koulukohtaista opiskeluhooltoryhmää johtaa rehtori. Koulun opiskeluhooltoryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista päättävät tarkemmin yhdessä koulukohtainen opiskeluhooltoryhmä, opetuksen järjestäjä ja opiskeluhoollon palveluja tuottava Keusote. Opiskeluhooltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita.

Koulukohtaisen opiskeluhooltoryhmän keskeinen tehtävä on kouluyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttaminen ja kehittäminen. Koulukohtaista yhteisöllistä opiskeluhoollotyötä ohjaa yhteisöllisen hyvinvointityön työväline sekä tämä opiskelu- huoltosuunnitelma. Yhteisöllisen hyvinvointityön työvälineeseen kirjataan tavoitteet neljännesvuosittain, ja näitä tavoitteita arvioidaan myös neljä kertaa lukuvuodessa.

Koulukohtainen yhteisöllinen opiskeluhooltoryhmä kokoontuu vähintään kerran kuukaudessa. Kokouksista laaditaan muistio

2.3. Poissaolojen ennaltaehkäisy, suunnitelmallinen seuranta ja poissaoloihin puuttuminen

Poissaolojen ennaltaehkäisy, seuranta ja niihin puuttuminen kuvataan paikallisen opetussuunnitelman luvuissa 5.1 ja 5.6. Toimenpiteet oppilaan poissaolotilanteissa –toimintamallissa kuvataan tarkemmin toimenpiteet poissaolotilanteissa.

2.4. Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen

Koulun tavoitteena on ohjata oppilaille terveellisiä elämäntapoja. Tupakoinnin, alkoholin ja päihteiden käytön terveydellisiä ja muita haittatekijöitä käsitellään oppilaan kouluaikana ikäkausi huomioiden eri oppiaineiden yhteydessä sekä eri tilanteissa viriävissä elämänhallintaan liittyvissä keskusteluissa. Koulu voi myös pyytää ulkopuolisia asiantuntijoita puhumaan oppilaille päihteiden käytön haitoista.

Tupakointi, huumeiden ja alkoholin käyttö sekä tupakointivälineiden, huumeiden ja alkoholin tuominen kouluun on kielletty koulun järjestyssäännöissä. Koulussa tupakointiin ja päihteiden käyttöön puututaan kurinpitotoimin, lisäksi koulu on yhteydessä kotiin sekä tarvittaviin viranomaisiin (esimerkiksi kouluterveydenhoitaja, lastensuojelu, poliisi). Alaikäisen päihteidenkäytöstä tehdään lastensuojeluilmoitus.

Kouluissa terveydenhoitaja keskustelee päihteiden käyttöön liittyvistä asioista oppilaiden kanssa terveystarkastuksissa iän mukaisesti. Keskusteluilla pyritään ennaltaehkäisemään päihdekokeiluja ja päihteiden käytön aloittamista. Myös mahdolliseen jo alkaneeseen päihteiden käyttöön puututaan keskustelemalla oppilaan kanssa ja miettimällä yhdessä oppilaan ja hänen perheensä kanssa jatkotoimia ja hoitoonohjausta.

Mäntsälän koulut tekevät systemaattista yhteistyötä päihdekasvatuksen parissa toimivien tahojen, esimerkiksi yhdistysten ja muiden valtakunnallisten tahojen kanssa.

2.5. Yhteistyö ja käytänteet kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa

Mäntsälän oppilaitoksissa toteutetaan oppilaitosympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden monialaiset tarkastukset kolmen vuoden välein. Tukipalveluiden erityisasiantuntijan vastuulla on vuosittain varmistaa tarkastusaika- taulut.

Tarkastukset jakautuvat kahteen vaiheeseen: ennakkovalmistautumisvaiheeseen sekä työpaikkakäyntiin ja raportoimiseen. Mäntsälässä tarkastus etenee seuraavasti (kuvat 3. ja 4.):

Oppilaitosympäristön ja -yhteisön monialainen tarkastus

Vaihe 1: ennakkovalmistautuminen

Rehtori lähettää kutsun osallistujille n. kuukausi ennen käyntiä
Kutsukirje ja kutsuttavat oppilaitosympäristön- ja yhteisön
monialainen tarkastus -teamsissä.

Työterveyshuolto on yhteydessä
rehtoriin noin kuukautta
aikaisemmin ja sopii
aikataulusta, milloin esitiedot
palautetaan ja monialainen
tarkastus ja työpaikkaselvitys
toteutetaan. Sopii
työterveyshuollon kanssa
monialaisen tarkastuksen ja
työpaikkaselvityksen
palautilaisuuden ajankohdan.

Työsuojeluvaltuutettu
on käynyt ennakkoon
rehtorin kanssa läpi
työpaikan riskinarvion ja
kemikaaliluettelon.

**Rehtori ja
kouluterveydenhoitaja**
täyttävät Thl:n
yhteenvedolomakkeen
Rehtori valmistelee pyydetty
esitiedot.

Rehtori toimittaa n. 2 viikkoa
ennen käyntiä thl
yhteenvedon thl esitiedot
sairauspoissaolotiedot
riskinarvion
kemikaaliluetteloineen
työterveyshoitajalle,
työsuojeluvaltuutetulle ja
työsuojelupäällikölle.

Työterveyshuolto toimittaa
työpaikkakyselyn tulokset
etukäteen (n. 2 viikkoa
aikaisemmin) rehtorille,
työsuojeluvaltuutetulle ja
työsuojelupäällikölle.

Ympäristöterveydenhuolto
selvittää etukäteen
tarvittavat tiedot tekniseltä
toimialalta esim. aiempien
tarkastusten toimenpide-
määräysten/ suositusten
tilanteen. Terveystarkastaja
saa etukäteen täytetyn **thl:n**
lomakkeen.

Oppilaitosympäristön ja -yhteisön monialainen tarkastus

Vaihe 2: työpaikkakäynti ja raportit

Jokainen osallistuja on **perehtynyt huolella ennakoon** saatuun aineistoon, jolloin ohjelman ja aikataulun mukainen eteneminen onnistuu. **Thl:n lomakkeesta** tuodaan esille vain keskeiset nostot, joista rehtori ja kouluterveydenhoitaja ovat ennakoon sopineet.

Työterveyshuolto käy läpi työpaikkakäynnin tulokset.

Tässä vaiheessa **mukana** rehtorin ja kouluterveydenhoitajan lisäksi työterveyshoitaja, työsuojeluvaltuutettu, terveystarkastaja ja työsuojelupäällikkö. Kun siirrytään terveystarkastuksen ja toimintapalveluiden asioihin, mukaan tulevat myös kiinteistönhoitajat, työpäällikkö ja toimitilapäällikkö. Tässä yhteydessä varsinaisen työpaikkakierroksen tehdään erityisesti niihin kohteisiin, jotka nousivat esille yhteisessä keskustelussa. Lisäksi kohteissa käyntiä määrittää ympäristöterveydenhuollon ohjeet. Varsinaisella oppilaitoskäynnillä mukana on myös henkilöstöä, oppilasedustaja, huoltajaedustaja (eivät mukana työterveysosiossa).

Käynnin puheenjohtajana toimii työsuojelupäällikkö.

Työterveyshuolto toimittaa monialaisen tarkastuksen ja **Ympäristöterveydenhuollon raportti** toimitetaan kaikille osallistujille työpaikkaselvityksraportin 2 viikon kuluessa rehtorille, työsuojeluvaltuutetulle ja työsuojelupäällikölle. **Työsuojeluvaltuutettu** kirjaa omat havaintonsa ja ne voidaan liittää työterveyshuollon työpaikkaselvitykseen sellaisenaan.

Thl-lomake toimitetaan kaikille osallistujille soveltuvin osin.

Ympäristöterveydenhuollon raportti toimitetaan kaikille osallistujille.

Työterveyshuollon monialaisen tarkastuksen ja työpaikkaselvityksen palautetilaisuudessa henkilöstölle ovat mukana työsuojeluvaltuutettu ja työsuojelupäällikkö.

Thl-lomakkeen ja ympäristöterveydenhuollon keskeiset havainnot rehtori käy läpi henkilöstön kanssa työpaikkakokouksessa.

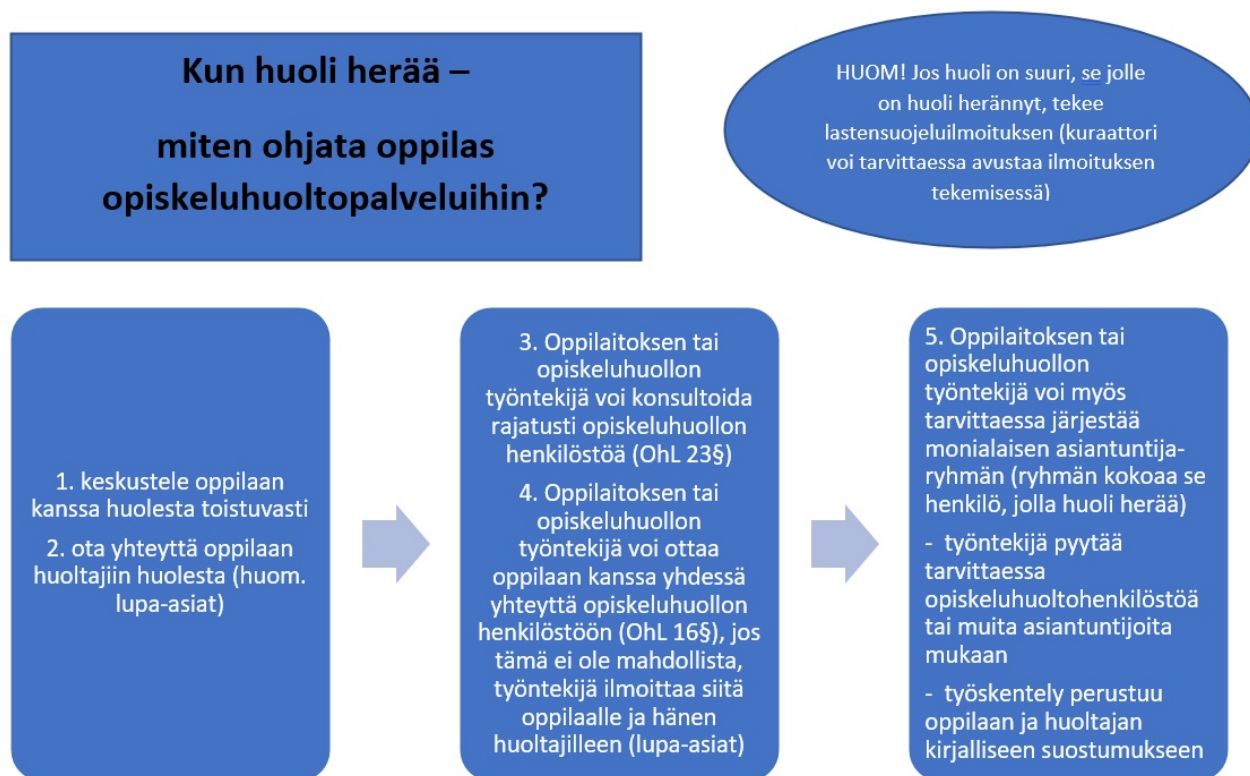
Tarkastuksen jatkotoimille sovitaan vastuutahot ja aikataulut. Oppilaitoksen opiskeluhooltoryhmän vastuulle kuu- luvat erityisesti oppilaitosyhteisön hyvinvointiin liittyvät jatkotoimet. Jatkotoimien etenemistä seurataan oppilaitoksen opiskeluhooltoryhmässä vuosittain osana yhteisöllisen opiskeluhoollon seuranta. Kouluterveydenhuolto varmistaa seurannan toteuttamisen sovitun aikataulun mukaisesti. Tarkastuksen ja seurannan tiedot, löydökset ja sovitut toimet dokumentoidaan tähän tarkoitukseen laadituille sähköisille lomakkeille. Ne kokoavat tarkastuksen sisällön yhteen oppilaitoksen näkökulmasta. Dokumentit jaetaan kaikille toimijoille. Kouluterveydenhuolto huolehtii asiakirjojen arkistoinnista.

3. TOIMENPITEET TARVITTAEN TUKITOIMINEN JÄRJESTÄMISEKSI (YKSILÖKOHTAINEN OPISKELUHUOLTO)

3.1. Oppilaan ohjautuminen opiskeluhoitopalveluihin

Jos koulun työntekijä arvioi, että oppilas tarvitsee opiskeluhoitopalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä kouluterveydenhuollon työntekijään taikka opiskeluhoollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä oppilaan kanssa. Hänen antamiensa tietojen perusteella arvioidaan oppilaan tuen tarvetta.

Koulun henkilökunnan aloitteesta tapahtuva ohjautuminen opiskeluhoollon palveluihin kuvataan kuvassa 5. Miten ohjata oppilas opiskeluhoitopalveluihin.

kuva 5. Miten ohjata oppilas opiskeluhoitopalveluihin

Ohjautuminen kouluterveydenhuoltoon

Kouluterveydenhuolto kutsuu oppilaat vuosittain terveydenhoitajan vastaanotolle joko laajaan terveystarkastukseen tai määräaikaistarkastukseen. Oppilaat voivat myös itse hakeutua terveydenhoitajan vastaanotolle terveyteen liittyvissä asioissa koulukohtaisesti sovittuina aikoina.

Ohjautuminen opiskeluhuollon psykologille tai kuraattorille

Oppilas, opiskelija tai huoltaja voi ottaa yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin soittamalla, lähettämällä Wilma-viestin tai sähköpostin tai tulemalla käymään työntekijän luona. Mikäli yhteydenottajana toimii muu kuin oppilas tai opiskelija itse, tulee yhteydenottajan keskustella yhteydenotosta oppilaan tai opiskelijan kanssa etukäteen sekä saattaa asia myös alaikäisen huoltajan tietoon, ellei laissa toisin säädetä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, 16§).

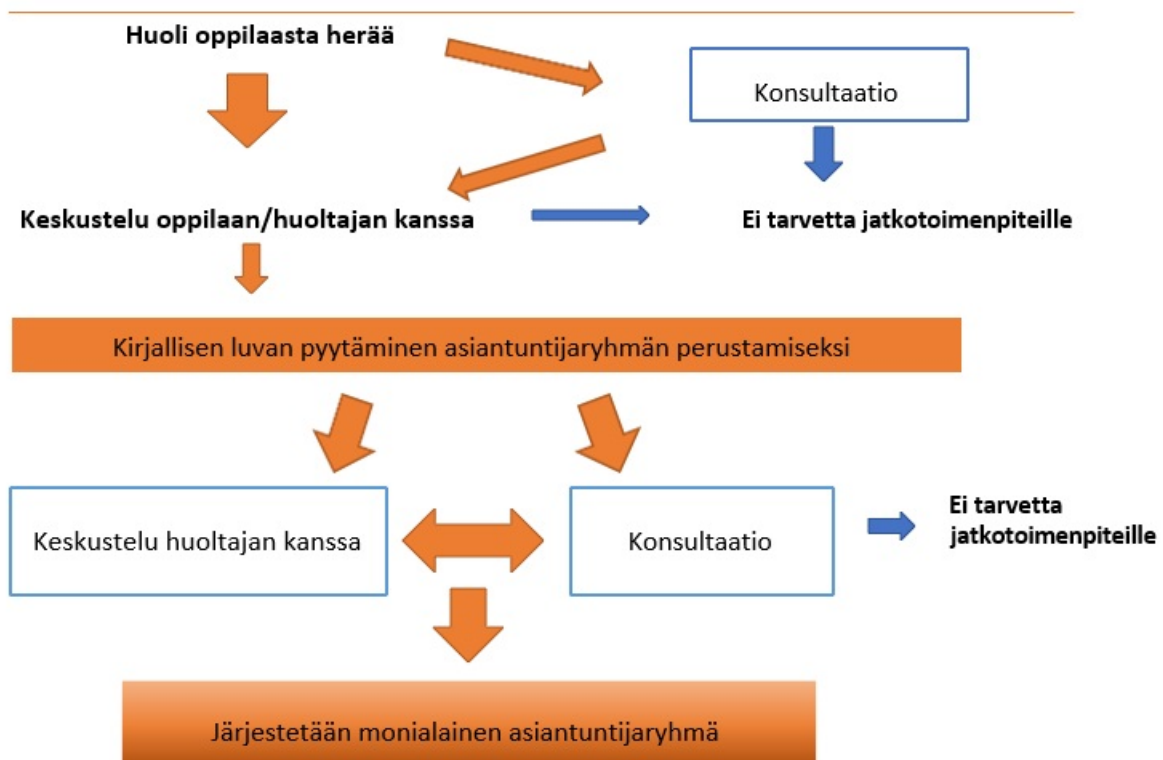
3.2. Yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen

Yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän perustaminen voi olla tarpeellista opiskelijan tuen tarpeen selvittämiseksi ja opiskeluhuollon tuen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se opetuksen tai opiskeluhuollon työntekijä, jolle huoli on herännyt. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan.

Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai oppilaiden läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää oppilaan tai huoltajan kirjallista suostumusta.

Yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän toimintakäytännöt kuvataan tarkemmin tuen oppaan opiskeluhuolto-osiossa.

Toimintatapa, kun huoli oppilaasta herää

kuva 6. Toimintatapa kun huoli oppilaasta herää

3.3. Opiskeluhuoltokertomuksen laatiminen ja säilyttäminen

Kun monialainen asiantuntijaryhmä aloittaa työskentelynsä, sovitaan, kuka on ryhmän vastuhenkilö ja opiskelu- huoltokertomuksen kirjaaja. Ryhmän vastuhenkilö voi olla eri henkilö kuin ryhmän kokoaja. Opiskeluhuoltokertomuslomake löytyy Wilmasta. Opiskeluhuoltokertomukselle laaditaan kansilehti. Opiskeluhuoltokertomuksen sisällön määrittää oppilas- ja opiskelijahuoltolain § 20.

Kirjaukset tehdään, jos mahdollista, kokouksen aikana. Kirjauksissa otetaan huomioon opiskeluhuollon jatkuvuuden ja tarpeellisten tietojen näkökulma ja varmistetaan jo kirjattaessa, että opiskeluhuoltokertomus voidaan tarvittaessa siirtää kokonaisuudessaan salassapitosäännösten estämättä seuraavalle opetuksen järjestäjälle.

Tavoitteena on, että opiskeluhuoltokertomus tarkistetaan ja allekirjoitetaan kokouksen lopuksi yhteistyössä kaikkien osallistujien kesken. Ryhmä huolehtii, että oppilas tai huoltaja saa oman kappaleensa opiskeluhuoltokertomuksesta.

Jos sivulliselle annetaan opiskeluhuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on merkittävä mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Kun oppilas- ja opiskelijahuoltolain 14 §:ssä tarkoitettussa opiskeluhuollon monialaisessa asiantuntijaryhmässä selvitetään yksittäisen oppilaan opiskeluhuollon tarvetta tai kun sen jäsenet toteuttavat jo suunniteltuja ja sovittuja yksilöllisiä opiskeluhuollon tukitoimia, yksilökohtaisen asiantuntijaryhmän vastuhenkilön on kirjattava ryhmän toimintatavoitteiden kannalta välttämättömät oppilasta koskevat tiedot opiskeluhuoltokertomukseen. Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat tehdä tällaisia kirjauksia salassapitovelvoitteiden estämättä⁴

Opiskeluhuoltokertomukset tulostetaan ja säilytetään paperisina koulun arkistossa. Opiskeluhuoltorekisterin vastuhenkilö on koulun rehtori.

3.4. Tarvittavan opiskeluhuollon järjestäminen kurinpitotoiminen ja opetuksen epäämisen yhteydessä

Perusopetuslain 36h§ mukaisesti opiskelijalle järjestetään mahdollisuus opiskelijan tarvitsemiin opiskeluhuollon palveluihin kurinpitotoimien yhteydessä. Kurinpitotoimissa kuten opetuksen epäämisen yhteydessä ja kirjallisen varoituksen antaessa opetuksen järjestäjä vastaa ohjauksesta opiskeluhuoltoon perusopetuslain mukaisesti.

Opetuksen epäämisen yhteydessä oppilaalle järjestetään mahdollisuus keskustella opiskeluhuollon kuraattorin tai psykologin kanssa. Mikäli toimija ei ole paikalla kyseisessä yksikössä, voidaan työntekijää tavoitella myös puhelimitse. Lisäksi oppilaalle järjestetään muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen ajaksi ja oppilaan palatessa kouluun. Oppilaalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tueksi. Opiskeluhuollon toimija osallistuu kutsuttaessa oppilaan tuen suunnitteluun epäämisen ajaksi sekä opetukseen palaamisen tukemiseksi.

Opiskeluhuollon palvelut ovat oppilaalle vapaaehtoisia.

⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 20 § 3 mom.

3.5. Opettajan laajaan terveystarkastukseen luokilla 1, 5 ja 8 antaman oppilaan selviytymistä ja hyvinvointia kuvaa- van arvion käytänteet (ml. suostumuksen hankkiminen) koulussa

Laajat terveystarkastukset tehdään 1., 5. ja 8. luokalla. Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta ja koulu- opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta määrittelee yhteistyötä huoltajien ja opettajan kanssa.

Terveydenhoitaja toimittaa tarkastukseen liittyvät lomakkeet oppilaan kotiin. Luokanopettaja tai -valvoja antaa kouluterveydenhuollolle oman arvionsa oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista koulussa vanhempien kirjallisella suostumuksella laajojen terveystarkastusten yhteydessä. Opettajan tulee toimittaa arvionsa hyvissä ajoin terveydenhoitajalle. Luokanopettajan tai -valvojan arviossa käytetään THL:n Oppilaan selviytyminen ja hyvinvointi koulussa -lomaketta.

Kun terveydenhoitaja on tehnyt kokonaisarvion ja jatkosuunnitelman oppilaan terveystarkastuksessa, hän on tarvittaessa yhteydessä luokanopettajaan tai -valvojaan ja tarvittaviin opiskeluhooltohenkilöihin tuen järjestämiseksi. Tarvittaessa terveydenhoitaja kutsuu kokoon moniammatillisen asiantuntijaryhmän.

Koulukohtaisessa opiskeluhooltoryhmässä käsitellään elokuun suunnittelukokouksessa luokkien laajojen terveys- tarkastusten ajankohdat sekä mahdollisten luokka- ja koulukohtaisten yhteenvetojen käsittelyaikataulu.

3.6. Oppilaan koulupäivän aikaisen erityisruokavalion ja lääkityksen ilmoittamisen käytänteet

Erityisruokavaliokaavake ja -ohjeistus löytyy kunnan kotisivuilta <https://www.mantsala.fi/kasvatus-ja-opetus/perusopetus/koulut/ruokailu/erityisruokavalio-ohje/>. Tieto erityisruokavalioista menee keittiöön terveydenhoitajan kautta.

Kouluissa käytetään ajantasaisia koulu- ja oppilaskohtaisia lääkehoitosuunnitelmia liitteineen, jotka Keusote toimittaa opetuksen järjestäjälle.

Huoltajalla on vastuu tiedottaa koulua lapsensa perussairaudesta. Rehtori vastaa siitä, että koululla järjestetään kokoontuminen, jossa sovitaan lapsen lääkehoidon yksityiskohdista ja tehdään Lapsen lääkehoidon suunnitelma. Lapsen lääkehoidon suunnitelmaan merkitään lapsen lääkehoidon suunnitelmasta vastaava työntekijä, joka huolehtii suunnitelman päivittämisestä ja suunnitelman toteuttamisesta arjessa yhteistyössä koulun muun henkilöstön kanssa. Rehtori vastaa lääkehoitosuunnitelman juurruttamisesta oman yksikkönsä toimintaan sekä siitä, että yksikössä on käytettävissä riittävä tieto ja asiantuntemus sekä esimerkiksi pistoshoidon luvan omaavia työntekijöitä. Hän huolehtii, että tietoja lääkehoidosta käsitellään ammatillisesti ja salassapitovelvollisuutta noudattaen. Rehtori vastaa lapsen kasvatuksen ja opetuksen järjestämisen kannalta oleellisen tiedon siirtämisen organisoimisesta.

4. YHTEISTYÖN JÄRJESTÄMINEN OPPILAIDEN JA HEIDÄN PERHEIDENSÄ SEKÄ KOULUSSA TYÖSKENTELEVIENTEN JA MUIDEN OPPILAIDEN HYVINVOINTIA TUKEVIEN TAHOJEN KANSSA

4.1. Oppilaiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laadintaan ja yhteisöllisen opiskeluhoiton toteuttamiseen

Opiskelijoita, huoltajia, opetustoimen henkilöstä ja opiskeluhoitopalveluiden työntekijöitä on osallistettu opiskeluhooltosuunnitelman laadinnan yhteydessä kyselyin ja luonnoksen kommentoinnin kautta.

Yhteisöllisen opiskeluhoiton suunnittelussa ja arvioinnissa voidaan osallisuuden lisäämiseksi hyödyntää sekä oppilaskunnan hallitusta että koulun vanhempainyhdistystä. Tavoitteena on myös, että oppilas ja huoltaja otetaan varhaisessa vaiheessa mukaan yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon.

Oppilaille ja huoltajille tehdään lukuvuosittain kyselyitä, joissa huomioidaan heidän osallisuutensa yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoiton suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

4.2. Koulun opetus- ja muun henkilöstön perehdytys sekä osaamisen vahvistaminen yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä

Opetuksen järjestäjän monialainen opiskeluhoiton ohjausryhmä (KOHO) koordinoi opiskeluhoiton osaamisen vahvistamista koko kunnan alueella. Koulun yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä koordinoi ja vastaa rehtorin johtamana työntekijöiden perehdyttämisestä opiskeluhoitoon ja opiskeluhooltosuunnitelmaan.

4.3. Opiskeluhoiton moniammatillinen yhteistyö tukea saavien oppilaiden, joustavan perusopetuksen ja sairaalaopetuksen yhteydessä

Opiskeluhoiton toimija voi olla mukana oppimisen tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Jokaisen oppilaan kohdalla opiskeluhoiton tarve tuen suunnitteluun ja toteuttamiseen arvioidaan erikseen. Päävastuu pedagogisen tuen suunnittelusta on opettajalla ja erityisopettajalla, jotka laativat oppilaantuen asiakirjat. Nämä asiakirjat käsitellään tarvittaessa moniammatillisesti opiskeluhoiton henkilökunnan kanssa.

Mäntsälässä on käytössä tuen opas, joihin on kerätty toimintaohjeet oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyen.

Mäntsälän kunta järjestää pedagogista tukea pedagogisilla tukiluokilla eli Petu-luokilla. Petu-luokan on tarkoitus toimia välivaiheena sairaalaopetuksen sekä erityisluokan ja yleisopetuksen luokan välissä.

Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa koulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa. Sairaalan sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään

sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin, kun se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta vastaavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole oppilaan edun mukaista⁵

Opetuksen järjestämisestä sovitaan oppilaan hoidosta vastaavan sairaalan, opetuksen järjestäjän ja koulun kanssa. Pedagogisen tukiluokkien konsultaatiotukea voidaan hyödyntää yhteistyössä ja oppilaan opintopolun suunnittelussa.

Mäntsälässä järjestään joustavaa perusopetusta (JOPO).

4.4. Yhteistyö muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoido ja poliisi

Kouluissa tehdään moniammatillista yhteistyötä monien verkostojen kanssa yhteisöllisesti ja yksilökohtaisesti. Esimerkiksi koulunuorisotyötä suunnitellaan yhdessä hyvinvointipalvelujen kanssa.

Tärkeä opiskeluhoillon yhteistyötaho on Keski-Uudenmaan hyvinvointialue (Keusote), joka vastaa alueella sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä ja tuotannosta vuoden 2023 alusta lähtien. Keusoten tavoite on turvata asukkaille tasa-arvoisesti laadukkaita ja asiakaslähtöisiä sosiaali- ja terveyspalveluja. Keusote laatii lasten ja nuorten mielenterveystyön hoitopalveluketjut yhteistyössä kuntien ja erikoissairaanhoidon kanssa. Niitä päivitetään tarpeen mukaan.

4.5. Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen oppilaille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

Koulu vastaa yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteiden ja menettelytapojen tiedottamisesta oppilaille ja huoltajille. Viime kädessä koulun rehtori vastaa tiedonkulusta. Hän tiedottaa myös niitä yhteistyötahoja, joiden kanssa koulu työskentelee yhteistyössä.

Opiskeluhoillon toimijat tiedottavat omasta tehtävänkuvastaan, saavutettavuudestaan ja yhteystiedoistaan oppi- laille, huoltajille, opetushenkilöstölle sekä tarvittaville muille yhteistyötahoille. Koulu huolehtii opiskeluhoillon toimijoiden ajantasaisista yhteystiedoista koulun kotisivuilla. Keusote huolehtii näiden tietojen ajantasaisuudesta kotisivuillaan.

⁵ Perusopetuslaki 628/1998 4a § 1 mom.

5. SUUNNITELMA OPPILAIDEN SUOJAAMISEKSI VÄKIVALLALTA, KIUUSAAMISELTA JA HÄIRINNÄLTÄ SEKÄ KRIISISUUNNITELMA

5.1. Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön (Pol 29 §). Lainsäädäntö velvoittaa monipuolisesti puuttumaan eri poikkeamatilanteisiin kuten konflikteihin, kiusaamiseen, häirintään sekä rikollisiin tekoihin ja väkivaltaan. Myös suunnitelmissa linjataan lakeihin perustuvasta oikeudesta turvallisuuteen. Lakeja ja suunnitelmia, jotka muun muassa säättävät velvoitteista ja oikeuksista:

Lakeja:

- Perustuslaki
- Laki lapsen oikeuksista
- Perusopetuslaki (628/1998), lukiolaki (629/1998) ja laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017)
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
- Terveystieteidenhuoltolaki (1326/2019)
- Sosiaalihuoltolaki
- Lastensuojelulaki
- Laki kunnallisesta viranhaltijasta (304/2003), valtion virkamieslaki (750/1994) ja työsopimuslaki (55/2001)
- Rikoslaki

Suunnitelmia:

- Opetussuunnitelmat
- Opiskeluhooltosuunnitelma
- Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä
- Kriisisuunnitelma
- Opetuksen järjestäjän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
- Lukuvuosisuunnitelmat

Turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen on yksi keskeisistä opetuspalveluiden toimintakulttuurin kehittämisen sisältöalueista. Tavoitteena on turvallinen ja hyvinvoiva kouluyhteisö. Keskeisenä tavoitteena on edistää positiivisen turvallisuusasenteen muodostumista ja turvallisuustietoisuuden vahvistumista sekä oppilailla että henkilöstöllä. Hyvään turvallisuuskulttuuriin kuuluu oikeat arvot, riittävästi tietoa ja taitoa sekä käytännön tekoja ja toimia. Turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi työtä tehdään yhdessä kunnan sisäisten, hyvinvointialueen ja muiden sisäisten ja ulkoisten yhteistyötahojen kanssa.

Oppilailla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Fyysinen turvallisuus syntyy turvallisesta ja terveellisestä ympäristöstä. Turvalliset rakennukset, rakenteet, kalusteet ja laitteet sekä turvallinen lähiympäristö ovat osa fyysistä turvallisuutta. Sosiaaliseen turvallisuuteen kuuluu jokaisen ihmisen perustarve kuulua joukkoon ja olla

osa yhteisöä. Siihen kuuluvat myös osallisuuteen, osallistumiseen ja vuorovaikutukseen liittyvät asiat.

Lapsella, oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus kasvaa psyykkisesti turvallisessa ympäristössä, jossa luotettavalta aikuiselta saa tarvittaessa tukea ja omia tunteita voi ilmaista avoimesti. Pedagoginen turvallisuus muodostuu turvallisesta kasvu- ja oppimisympäristöstä, lasten ja aikuisten välisistä verkostoista sekä kannustavasta ja tukevasta ohjauksesta. Yhteisöllisyys ja yhteen kuuluvuuden tunne vahvistavat kouluun kiinnittymisen lisäksi kiusaamisen vastaista toimintakulttuuria. Yhteisön jäsenet jakavat ajatuksen kiusaamisen 0-toleranssista ja tuomitsevat kiusaamisen. Yhteisön jäsenet tuntevat toisensa, mikä nostaa kynnystä kiusata sekä jokainen kokee olevansa arvokas yhteisönsä jäsen, mikä vahvistaa yhteen kuuluvuutta ja kouluun kiinnittymistä.

Opettajan rooli kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastaisessa työssä on etenkin:

- tuomita kiusaaminen, väkivalta ja häirintä sekä omassa luokassa että yhteisönä ja sanoittaa sitä oppilaille systemaattisesti
- rakentaa luottamussuhdetta oppilaisiin kiusaamisesta kertomisen kynnyksen madaltamiseksi
- vaikuttaa asenteisiin ja luoda oppimistilanteita, joissa kiusaamistilanteiden välttämistä ja selvittämistä voidaan harjoitella
- puuttua kaikkiin tilanteisiin systemaattisesti
- kuunnella ja kohdata oppilaita. Kiusaamistilanteesta kerrottaessa ottaa tilanne ja oppilaan kokemus vakavasti
- antaa tukea ja luoda tukevia toimia kiusaamista kokeneelle

Pedagogiseen turvallisuuteen liittyy olennaisesti myös monilukutaito, erityisesti kriittinen digilukutaito, johon kuuluu roolin ottaminen vastuullisena digikansalaisena. Digilukutaitoiset oppilaat oppivat ilmiantamaan haitallista sisältöä ja toimimaan rakentavasti verkkoyhteisöissä. Monilukutaitoon puolestaan liittyy myös kielitietoinen opetustapa, mikä lisää pedagogista turvallisuutta, koska siinä kaikkien oppilaiden kielelliset ja kulttuuriset taustat nähdään resurssina ja vahvuutena. Kielitietoisessa luokassa oppilaat oppivat ilmaisemaan itseään ilman pelkoa kielellisistä virheistä ja ymmärtämään toisiaan erilaisista kieli- ja kulttuuritaustoista huolimatta.

Koulut harjoittelevat säännöllisesti eri turvallisuuden poikkeamatilanteita. Erilaisia kriisi- ja ongelmatilanteita varten laadittavat suunnitelmat ovat osa oppilaitosten jokapäiväistä turvallisuuskulttuuria ja toiminnan jatkuvuuden turvaamista myös poikkeuksellisissa tilanteissa.

Yksittäisten oppilaiden välisten poikkeamatilanteiden varalle ja niiden systemaattiseen selvittämiseen on laadittu Poikkeamatilanteeseen puuttumisen malli. Mallissa kuvataan eri poikkeamatilanteita ja niiden selvittämisen etenemistä. Erilaisia poikkeamatilanteita on tärkeä tunnistaa, jotta niihin voidaan puuttua. Suunnitelmallinen ja systemaattinen puuttuminen yhtenäisin toimin tuottaa tilanteiden selvittämisen lisäksi monialaisen yhteistyön vahvistumista sekä viestimistä oppilaille kiusaamisen vastaisesta toimintakulttuurista, yhtenäisestä linjasta ja yhdenvertaisesta kohtelusta. Poikkeamatilanteeseen puuttumisen malli käydään läpi koulun henkilöstön kanssa rehtorin johdolla lukuvuosittain. Lisäksi siitä tiedotetaan huoltajia ja oppilaita säännöllisesti.

kuva 5. Poikkeamatilanteeseen puuttumisen malli (2024)

5.1.1. Suunnitelmien valmistelu on monialainen ja jatkuva työprosessi

Oppilaiden, opiskelijoiden ja yhteisön hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtiminen on kaikkien kouluyhteisön aikuisten tehtävä. Se on opiskeluhoitolain mukaista yhteisöllistä opiskeluhoitoa, jota linjataan opetussuunnitelmissa. Kiusaamisen vastaisen työn ydin on ennaltaehkäisevässä ja ennakoivassa työssä. Mäntsälässä tätä työtä tehdään monipuolisesti niin koulun sisäisesti kuin yhteistyökumppaneiden kanssa. Näitä toimia ovat muun muassa:

Oppilaiden osallistaminen	Yhteistyö kotien kanssa	Toiminta	Yhteistyö sidosryhmien kanssa
- oppilaskuntatoiminta - tukioppilastoiminta - Verso eli vertaissovittelu - kummioppilastoiminta	- kodin ja koulun yhteistyö, vanhempainillat, tapahtumat - vanhempainyhdistys - kodin tuki => palveluohjaus, tietoisuuden lisääminen	- ryhmäyttäminen - yhteisöllinen opiskeluhoito - kerhotoiminta - KiVa-oppitunnit - MAPA - ProKoulu - laillisuuskasvatus - kouluvalmentajatyö - tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettaminen - tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö - positiivinen palaute - kriittinen (digi)lukutaito - kielitietoisuuden koulun toimintakulttuuri	- palveluohjaus - nuorisotyö koulussa - Someturva - opiskeluhoito-palvelut - Messii-malli - kouluvierailut: ankkuri, poliisi, nuorisosaama, sovittelutoimisto

Suunnitelmien keskeinen tehtävä on suojata oppilaita. Opettajat ovat avainasemassa erityisesti eri tilanteiden varhaisessa tunnistamisessa ja ennalta ehkäisevän työn toteutuksessa osana opetusta ja arkea. Varhainen tunnistaminen ja puuttuminen ehkäisee tilanteiden kehittymistä esimerkiksi yksittäisestä konfliktista kiusaamiseksi tai kiusaamisesta tai konfliktista juontavaan koston kierteseen. Osa epätoivotusta käyttäytymisestä, esimerkiksi häirinnästä tapahtuu kouluajan ulkopuolella. Tästä syystä yhteistyö nuorisotyön kanssa on merkittävää ja huoltajilla on tärkeä rooli lapsen ja nuoren suojaamisessa koulun ulkopuolisissa kasvuympäristöissä. Huoltajien roolin vahvistamisessa edellytyksenä on osallistava ja laadukas kodin ja koulun välinen yhteistyö. Opiskeluhoollon palvelut tarjoavat asiantuntemustaan suunnitelmien sisältöön ja toimeenpanoon, antavat yksilöllistä tukea oppilaille ja opiskelijoille sekä ohjaavat tarvittaessa koulun ulkopuolisten palvelujen piiriin. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä teemme paikallista sidosryhmäyhteistyötä hyvinvointialueen eri lasten ja nuorten kanssa toimivien toimijoiden, nuorisotyön, poliisin, järjestöjen yms. kanssa. Yhteistyötä tehdään sekä opetuksen järjestäjän tasolla että koulun tasolla. Valmistelutyöhön osallistuvat ovat luontevia yhteistyökumppaneita myös suunnitelman toteutuksessa.

Oppilaitoksen henkilöstöllä on ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista.

Kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhooltopalveluista vastaavien on tehtävissään edistettävä

- opiskelijoiden ja yhteisön hyvinvointia sekä
- yhteistyötä kotien kanssa.

Hyvinvoinnin edistäminen tarkoittaa velvollisuutta ennaltaehkäisevään työhön sekä velvollisuutta puuttua havaitsemiinsa häirintä- ja ongelmatilanteisiin.

5.1.2. Turvallisuustyön organisointi ja johtaminen

Tulosalueen turvallisuustyötä johtaa opetuspäällikkö. Suunnitelmakokonaisuuden kehittämistyötä toteutetaan yhteistyössä opetuspalveluiden turvallisuuskoordinaattorin ja turvallisuustyöryhmän kanssa. Yhteistyössä huomioidaan sekä ulkoiset että sisäiset sidosryhmät. Koululla tulee olla sen toiminnasta vastaava rehtori (Pol 37§). Rehtori toimii koulun turvallisuusjohtajana. Rehtori vastaa henkilöstön ja oppilaiden turvallisuuskansion koulukohtaisista sisällöistä. Mäntsälän kunnan jokaisella koululla on koulun henkilökunnasta nimetty turvallisuusvastaava. Turvallisuusvastaava muun muassa päivittää koulukohtaisen turvallisuuskansion sisältöjä.

Koululla toimii, koulun koon mukaan myös turvallisuusryhmä, johon kuuluvat turvallisuusjohtaja (rehtori), turvallisuusvastaava sekä henkilöstön jäsen/jäseniä. Turvallisuusryhmän tehtävänä on tukea ja edistää koulun turvallisuustoiminnan suunnittelua, harjoittelua, arviointia ja kehittämistä. Koulun yhteisöllinen opiskeluhooltoryhmä toimii tarvittaessa koulun kriisiryhmänä.

Rehtori vastaa viime kädessä johtamansa oppilaitoksen opiskeluympäristön turvallisuudesta. Vastuu edellyttää henkilöstön ohjausta ja valvontaa sekä havaittuihin epäkohtiin ja rikkeisiin puuttumista.

Ennaltaehkäisy. Rehtori varmistaa, että

- kaikki säännöksissä ja määräyksissä edellytetyt oppilaitostasoiset suunnitelmat on tehty
- oppilaitoskohtainen opiskeluhooltoryhmä on asetettu
- kouluyhteisön ja opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus tarkastetaan monialaisesti, niitä seurataan ja niistä raportoidaan henkilöstölle annetaan tarvittavat ohjeet poikkeamatilanteiden tunnistamiseksi sekä niihin puuttumiseksi ja niihin liittyviksi ilmoitusmenettelyiksi

- opiskelijoille ja huoltajille tiedotetaan, miten poikkeamatilanteisiin puututaan ja kenelle voi ilmoittaa, mikäli tilanteita ilmenee (mahdollinen yhteyshenkilö/-henkilöt)

Opettaja antaa opetussuunnitelman mukaista opetusta, kasvatusta ja ohjausta. Opettaja vastaa opetusryhmänsä turvallisuudesta ja hyvinvoinnista sekä osaltaan koulu yhteisön hyvinvoinnista.

Ennaltaehkäisy. Opettaja:

- perehtyy opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmaan ja osallistuu oppilaitoskohtaisen opiskeluhooltoryhmän työskentelyyn
- seuraa opiskelijan yksilöllistä hyvinvointia ja oppimista sekä havainnoi muutoksia
- on kiinnostunut opiskelijan kuulumisista ja keskustelee hänen kanssaan huolesta kahden kesken
- on tarvittaessa yhteydessä alaikäisen opiskelijan kotiin

Turvallisuuskansiorakenne on nelitasoinen:

1. opetustoimen johdon turvallisuuskansio (rehtorit ja opetuspäällikkö, käytössä 1.8.2023 lukien)
2. yksikön johdon turvallisuuskansio
3. henkilöstön turvallisuuskansio
4. oppilaiden turvallisuuskansio

Jokaisella koulussa työskentelevällä henkilöllä on käytössään turvallisuuskansio, jota täydennetään tai kehitetään jatkuvasti. Kansio pitää sisällään ohjeistuksia, joissa kuvataan kriisitilanteiden ja poikkeamatilanteiden ehkäisyä, niihin varautumista ja toimintatapoja kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelua. Lisäksi tässä suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako ja sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja koulun välisen tiedottamisen periaatteet.

Turvallisuuskansioon sisältyvällä (2024) Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastainen työ Mäntsälässä -sivustolle on pyritty keskittämään kaikki oleellinen tieto koulujen, rehtoreiden ja toimijoiden työn tueksi. Kansio sisältää myös kasvatuskeskusteluja ja kurinpitomenettelytapoja koskevan ohjeistuksen. Turvallisuuskansio ja sen sisältävä Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastainen työ Mäntsälässä - sivusto toimii osaltaan myös perehdytys- ja koulutusmateriaalina.

Opetuksen järjestäjällä on tämän suunnitelman lisäksi opetuksen järjestäjän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Suunnitelmassa on kirjattuna muun muassa opetuksen järjestäjän tavoitteet tasa-arvotyölle. Jokaisella koululla on käytössään suunnitelman pohjalta toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Suunnitelmassa kuvataan koulun konkreetteja toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmat koskevat sekä oppilaiden keskinäisiä että oppilaiden ja aikuisten välisiä vuorovaikutussuhteita koulussa.

Kriisisuunnitelmassa kuvataan toimintamallit erilaisten kriisien varalle opetuksen järjestäjän ja koulun tasolla. Kriisisuunnitelma on luvussa 5.

Koulun yhteisöllinen opiskeluhooltoryhmä (OHL 14§) vastaa oppilaitoksen opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Opiskeluhooltoryhmän työn kohteena on ryhmä, luokka, yhteisö ja opiskelu ympäristö. Ryhmässä asioita käsitellään yleisellä ja yhteisöllisellä tasolla. Yhteisöllinen opiskeluhooltoryhmä:

- suunnittelee ja koordinoi oppilaitoksen hyvinvointityötä
- kokoaa yhteisön hyvinvointia koskevaa tietoa eri lähteistä ml. seksuaalisen häirinnän esiintyvyys
- seuraa ja arvioi yhteisön ja ryhmien hyvinvoinnin tilaa sekä yhteisöllisen hyvinvointityön vaikuttavuutta
- tiedottaa opiskeluhollosta, sen toimintatavoista ja käytänteistä opiskelijoille, huoltajille, oppilaitoksen henkilöstölle ja yhteistyökumppaneille

5.1.2.1. Yhteistyö ja konsultaatio

Oppilaiden hyvinvoinnin vahvistaminen sekä poikkeamatilanteiden selvittäminen on yhteinen asia. Tässä tarvitaan niin koulun sisäistä yhteistyötä kuin koulun ja opetuksen järjestäjän yhteistyötahojen kanssa tehtävää pohdintaa ja työtä.

Palveluohjaus on osa yhteistyötä ja yhteisen työn käytänteitä. Palveluohjauksen avulla lapsi tai nuori ja/tai perhe voi saada oikea-aikaisempaa sekä varhaisempaa tukea. Esimerkiksi oppilaiden ohjautuminen koulun henkilöstön kautta esimerkiksi harrastuksen pariin tai nuorisotilalle ehkäisee yksinäisyyden tunnetta ja tukee hyvinvointia sekä koulunkäyntiä.

Poikkeamatilanteiden ennaltaehkäisemiseksi on tärkeää tehdä tiivistä yhteistyötä esimerkiksi kouluvierailujen ja sitä kautta sekä henkilöstön että oppilaiden ja huoltajien tietoisuuden lisäämiseksi. Myös oikea-aikainen ja varhainen palveluohjaus eri tuki- ja vapaa-ajan palveluiden piiriin voi tuoda suojaavia tekijöitä.

Eri poikkeamatilanteisiin puuttumisen kannalta merkittävää on monipuoliset konsultaatiokäytänteet, jotta tilanteen edistämistä voidaan tarkastella monialaisesti yhdessä sekä pohtia tilanteen selvittämisen ja ratkaisemisen edistämisen kannalta mahdollisia yhteistyön muotoja.

Konsultaatio- ja yhteistyökäytänteitä on kuvattu eri tahojen osalta Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastainen työ Mäntsälässä -sivustolla. Eri yhteistyötahot on sijoitettu Poikkeamatilanteessa puuttumisen mallissa niihin luonnollisiin kohtiin, jolloin pääasiassa olisi viimeistään otettava yhteys yhteistyötahoon

5.1.3. Kiusaaminen

5.1.3.1. Kiusaamisen määritelmä

Kiusaaminen on vihamielistä käytöstä, jolla aiheutetaan toistuvasti, systemaattisesti ja tahallaan toiselle pahaa mieltä, mutta se ei täytä rikoksen tunnusmerkkejä. Se on tarkoituksellisesti toista vahingoittavaa, erotukseksi leikistä tai tasaveroisten tavanomaisesta nahistelusta. Kiusaamisessa ei ole siis kyse konfliktista, riidasta, tappelusta tai väärinkäsityksestä. Kiusaamiseen kuuluu valta- tai voimasuhteiden epätasapaino eli se on vallan tai voiman väärinkäyttöä, jota vastaan kiusatun on vaikea puolustautua tai hän on puolustuskyvytön hyökkääjään nähden. Kiusaamisessa on usein kyse ryhmäilmiöstä. Kiusaamiselle on siis tyypillistä, että se tapahtuu yleensä ryhmässä ja perustuu ryhmän jäsenten keskinäisiin sosiaalisiin suhteisiin ja oppilaiden itse luomiin valta-asetelmiin. Kiusaaminen ei ole pelkästään kiusaajan ja kiusatun välinen tapahtuma. Sivusta katsojia tai hiljaisia hyväksyjiä on usein kiusaamisen ympärillä. Heidän roolinsa kiusattavan tai kiusattavien puolustajana ja kiusaamisen tuomitsijoina on merkittävä.

Kiusaaminen voi olla suoraa tai epäsuoraa. Suora kiusaaminen kuten fyysinen kiusaaminen, on yleensä helpompaa tunnistaa. Epäsuora kiusaaminen kuten hiljainen kiusaaminen voi jäädä usein huomaamatta.

Kiusatuksi tuleminen on kokemus, joka on jokaisella erilainen. Kiusaamisesta kerrottaessa se tulee aina ottaa vakavasti ja pyrkiä selvittämään.

Kiusaamisen vastaisen työn ydin on ennaltaehkäisevässä ja ennakoivassa työssä sekä sen tunnistamisessa, jotta siihen voidaan puuttua varhain. Kiusaamisesta kertovia tunnusmerkkejä voivat olla esimerkiksi porukasta ulos jääminen, yksinäisyys ja yhteisöllisyyden tunteen puute, lisääntyneet koulupoissaolot tai arvosanojen lasku. Kiusaamiseen johtavia tekijöitä ovat muun muassa:

- koulun huono työilmapiiri
- koulukiusaamisen näkymättömyys
- lapsen/nuoren erilaisuus
- ruumiillinen kuritus tai huomiotta jättäminen kotona
- lapsen/nuoren pitää saada purkaa paha olo johonkin toiseen ihmiseen
- kiusaaja on -tai on aikaisemmin ollut -itse koulukiusattu
- pätemisen tarve

Koulukiusaamisella tarkoitetaan sitä, että oppilas joutuu toistuvasti tai jatkuvasti saman tai muiden luokkien oppilaiden kiusaamisen kohteeksi koulun toimintaympäristössä. Tyypillisesti tytöt ja pojat kiusaavat eri tavoin. Pojille ovat tyypillisiä aggressiivisen käyttäytymisen suorat, fyysiset ja verbaaliset taktiikat, kun taas tytöille luonteenomaisempaa on manipulatiivinen, epäsuora aggressiivisuus

5.1.3.2. Kiusaamisen muodot

Hiljainen kiusaaminen (teasing) on epäsuoran kiusaamisen muoto. Se on tavallinen kiusaamisen muoto, jota on usein vaikea havaita. Hiljaista kiusaamista voi olla esimerkiksi:

- katseen välttäminen
- tuijottaminen
- merkitsevien silmäysten vaihtaminen jonkun kanssa
- ilmeily
- huokailu
- vaikeneminen
- selän kääntäminen
- toisen puhuttelun väistäminen
- toisen kohtelemisen kuin hän olisi ilmaa
- virtuaaliyhteisöstä tai hauskojen sähköpostien jakelulistalta sulkeminen

Hiljaisen kiusaamisen uhrit eivät pidä melua itsestään ja kertovat harvoin, mitä joutuvat kokemaan. Hiljainen kiusaaminen on tutkitusti yleisempää tyttöjen keskuudessa. Jos hiljaiseen kiusaamiseen ei päästä puuttumaan ajoissa, johtaa se usein kiusaamisen pitkittymiseen ja pahenemiseen.

Sanallinen kiusaaminen eli esimerkiksi haukkuminen on yleensä helpompi huomata kuin hiljainen kiusaaminen. Se on kiusaamisen yleisin muoto kaikkien oppilaiden ja opiskelijoiden keskuudessa, kaikilla koulutusasteilla. Sanallista kiusaamista voi olla puheen tai viestien kautta esimerkiksi:

- kuiskuttelu
- juorujen levittäminen
- ahdistelu
- pilkkaaminen
- huomauttelu kampauksesta tai vaatteesta
- uhrin sanomisten tai tekemisten jatkuva kommentoiminen
- kikattelu
- pilkkanauru tai pilanteko
- lappujen lähettäminen
- lokeroiden töhriminen
- nimettömien puheluiden soittaminen
- viestien lähettäminen myös sosiaalisen median kanavissa, puhelinsoitot, sopimattomien kuvien ja kuvamanipulaatioiden lähettäminen'

Netti- ja somekiusaaminen on kasvanut räjähdysmäisesti. Netissä tai somessa tapahtuvaan kiusaamiseen on hankala puuttua etenkin koulun toimesta. Kiusaaminen on kuitenkin otettava vakavasti ja pyrittävä selvittämään sen tullessa ilmi. Nuoret kokevat, että kiusaaminen netissä tai somessa voi olla jopa pahempaa kuin fyysisessä elämässä. Netti- ja somekiusaamisen muotoja ovat esimerkiksi:

- pilkkaavien, uhkailevien tai järkyttävien viestien lähettäminen (usein nimettömänä tai väärällä nimellä)
- nettipäiväkirjojen sisältöjen lainaaminen ja levittäminen
- netissä olevien valokuvien (esim. kuvagallerioiden profiileista) muokkaaminen ja levittäminen
- kiusattavasta luodut kiusasivut
- kiusattavan nimellä tai nimimerkillä sopimattomasti esiintyminen verkkoyhteisöissä

Fyysisen kiusaamisen tilanne on helpointa havaita. Sen voi huomata ulkoisista merkeistä kuten revenneistä vaatteista, mustelmista jne. Tärkeää on erottaa fyysinen kiusaaminen ja tasavertainen konflikti toisistaan. Myös fyysisen kiusaamisen ja väkivallan ero tulee tunnistaa, jotta tilanteeseen puuttumisen ja sen lopettamisen lisäksi jälkitoimet vastaavat teon vakavuutta. Fyysistä kiusaamista voi olla esimerkiksi:

- lyöminen
- potkiminen
- töniminen
- nipistely
- esineillä tai lumipalloilla heittäminen
- toisen housujen alas vetäminen julkisella paikalla
- "sattumalta" tönäiseminen
- tiellä seisominen
- oven kiinni lyöminen nenän edestä tahallaan

- toisen tavaroita voidaan kätkeä tai hänen koululaukkuaan heitellä luokassa
- uhkailu
- kiristys
- muista/porukasta eristäminen
- pelottelu

Kiusaaminen voidaan naamioda leikiksi tai urheiluksi. Fyysinen kiusaaminenkin voidaan tehdä niin, ettei sitä juuri huomata. Etenkin fyysisessä kiusaamisessa on tärkeää tunnistaa, että joissain tilanteissa se voi täyttää rikoksen tunnusmerkit. Tällöin tulee toimia Mäntsälän opetuspalveluiden ja poliisin lainvastaisiin tekoihin puuttumisen mallin mukaisesti (2024). Tämä malli löytyy henkilöstön turvallisuuskansioista Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastainen työ Mäntsälässä -sivustolta. Tärkeää on tarkastella muun muassa mikä on normaalia lasten/oppilaiden pelaamista, leikkiä tai konfliktia? Mikä on lapsen ikä ja kehitystaso? Mikä on tekijän mahdollisuus ymmärtää tekonsa seuraus ja vaikuttaako siihen esimerkiksi jokin ominaisuus tai vamma?

Kaikki tilanteet, kuten **konfliktitilanteet eivät ole kiusaamista**. Kiusaamisesta ei ole kysymys silloin, kun kaksi tasaväkiä oppilasta riitelee tai tappelee keskenään. Kiusaamista eivät myöskään ole satunnaiset, milloin keneenkin kohdistuvat hyökkäykset tai huutelut taikka leikistä alkava tasaveroisten tavanomainen nahistelu. Tällöin puhutaan usein konfliktista, epäasiallisesta käytöksestä tai määritelmien täytyessä väkivaltatilanteesta.

5.1.3.3. Kodin ja koulun välinen yhteistyö

Kodin ja koulun välinen yhteistyö on kiusaamisen ennaltaehkäisemisen lisäksi kiusaamistapauksissa ehdottoman tärkeää. Kotien, vanhempien ja koulun tulisi yhteistoimin pyrkiä ratkaisemaan mahdolliset kiusaamistapaukset. Osapuolia on tärkeää kuulla erikseen, jotta on mahdollista muodostaa kuva siitä, mitä todellisuudessa on tapahtunut.

Vanhemmat voivat ehkäistä koulukiusaamista erilaisin toimin. He voivat keskustella kiusaamisesta lapsensa kanssa, vaikka asia ei koskettaisikaan heidän perhettänsä juuri sillä hetkellä. Keskustella voi muun muassa siitä, että kiusaaminen on aina väärin. Kannattaa myös pohtia miltä kiusatusta tuntuu, kertoa, että kiusaamista havaittaessa tai sitä kokiessa on aina tärkeää kertoa aikuiselle. Lisäksi kannattaa kysellä lapsen kaverisuhteista ja -piireistä. Kiusaamista voi ennalta ehkäistä keskustelemalla kiusaamisesta ja sen seurauksista paitsi lasten kanssa koulussa, myös vanhempien kanssa esimerkiksi vanhempainilloissa. Tätä tukemaan on luotu sekä henkilöstölle että oppilaille ja huoltajille Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastainen työ Mäntsälässä -sivusto.

Tärkeää on, että kaikki lasten ja nuorten ympärillä olevat aikuiset luovat turvallisen ilmapiirin, missä nähdystä tai koetusta kiusaamisesta voi kertoa aikuiselle.

5.1.4. Väkivalta

Väkivalta on maailman terveysjärjestön WHO:n käyttämän määritelmän mukaan fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen, ihmisryhmään tai yhteisöön. Väkivalta johtaa tai voi hyvin todennäköisesti johtaa fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jäämiseen tai kuolemaan.

Henkinen väkivalta voi olla esimerkiksi eristämistä, vähättelyä, aliarvioimista, nimittelyä, yllyttämistä itsemurhaan sekä toisen halventamista. Mainitut teot voivat vaarantaa lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen.

Väkivaltaan on syytä puuttua viipymättä. Väkivallan sietäminen tai piilottelu ei ole sallittua, väkivaltaan suhtaudutaan kouluyhteisössä vakavasti.

Kriisisuunnitelmassa ohjeistetaan tiedottamisesta kriisitilanteesta, onnettomuuksista koululla sekä kuolemantapauksista

5.1.4.1. Väkivallan ennaltaehkäisy

Koulussa tehdään kaikille kyllin selkeästi selväksi, ettei yhteisössä hyväksytä väkivaltaa missään muodossa. Yhteisössä järjestyssäännöt ja erilliset sopimukset tukevat ymmärrystä siitä mikä on ei-toivottua käytöstä ja mikä rakentaa yhteisöllistä hyvinvointia ja turvallisuutta yksilön tasolla.

Väkivallan ennaltaehkäisyä on etenkin systemaattinen ja suunnitelmallinen puuttuminen kaikkiin tietoon tullessiin konflikti-, kiusaamis- ja häirintätilanteisiin ja tapauksiin. Näin pyritään välttämään tilanteiden pahenemista väkivaltatilanteeksi sekä koston kierteiksi. Koulussa opiskellaan ohjatusti ja valvotusti, mutta samalla kasvatetaan vastuuntuntoiseen käyttäytymiseen niin, että väkivaltaa ei tapahdu myöskään silloin, kun aikuinen ei ole välittömässä läheisyydessä.

5.1.4.2. Oppilaaseen kohdistunut väkivalta

Väkivaltaan puututaan välittömästi aikuisen toimesta Poikkeamatilanteeseen puuttumisen mallin mukaisesti. Viranomaisyhteistyötä ja tarvittavat ilmoitukset tehdään. Tarpeelliset todisteet kerätään. Jälkihoito ja jatkotoimenpiteet varmistetaan.

Jos väkivallan tekijänä on aikuinen, kysymyksessä on aina rikos ja sitä selvittää poliisi.

5.1.4.3. Koulun aikuiseen kohdistunut väkivalta

Väkivaltaan puututaan aina ja ensisijaisesti pyritään rauhoittamaan tilanne. Paikalle kutsutaan aina viipymättä toinen aikuinen.

- Jos tilanne ei rauhoitu koulun keinoin, paikalle kutsutaan poliisi. Toimenpiteessä huomioidaan lapsen ikä ja kehitystaso.
- Tapahtuneesta ilmoitetaan viipymättä rehtorille. Rehtori (tai opettaja) päättää jatkotoimenpiteistä (lastensuojeluilmoitus, rikosilmoitus) ja kurinpitotoimista (jälki-istunto, kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen). Rehtori voi evätä turvallisuutta vaarantavan oppilaan opetukseen osallistumisen jäljellä olevan koulupäivän ajaksi sekä tarvittaessa seuraavaksi päiväksi.
- Uhri ohjataan työterveyshuoltoon tai lääkärille.
- Jos tekijä on oppilas, huoltajiin ollaan heti yhteydessä. Toimenpiteessä huomioidaan lapsen ikä ja kehitystaso.
- Paikalla ollut aikuinen tai rehtori tekee turvallisuusilmoituksen (läheltä piti/poikkeamailmoitus).
- Tarvittaessa rehtori järjestää neuvottelun (uhri, tekijä, huoltajat, opiskeluhoillon henkilöstö).
- Tarvittaessa tekijä ohjataan yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon.

5.1.5. Koulun aikuisen nimittely, solvaava puhe tai väkivallalla uhkailu

Koulun aikuiseen kohdistuneeseen nimittelyyn, solvaavaan puheeseen tai väkivallalla uhkailuun puututaan aina.

- Jos tekijä on oppilas, puheista ilmoitetaan huoltajalle.
- Tapauskohtaisesti on harkittava, onko kysymyksessä kunnianloukkaus (rikoslaki). Siinä tapauksessa asianomainen voi tehdä asiasta tutkintapyyntöä poliisille.
- Laittoman uhkauksen seurauksena kohde saattaa tuntea turvallisuutensa olevan uhattu. Jos opettajaa uhataan ja hänellä on perusteltu syy pelkoonsa, hän voi tehdä asiasta tutkintapyyntöä poliisille.
- Rehtori, uhri tai paikalla ollut aikuinen tekee turvallisuusilmoituksen (läheltä piti/poikkeamailmoitus)
- Jos tilanteesta tehdään tutkintapyyntö, rehtori on yhteydessä oppilaan huoltajaan, jos tekijä on oppilas.
- Tarvittaessa tekijä (oppilas) ohjataan yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon.
- Tarvittaessa mm. työsuojelu ja/tai työterveys antavat ammattiapua.

5.1.5. Häirintä

Häirintä on tasa-arvolaisissa kiellettyä syrjintää (tasa-arvolaki 7§). Sukupuoleen, sukupuoliseen suuntautumiseen, sukupuolen ilmaisuun sekä seksuaaliseen häirintään tulee puuttua heti sitä havaitessa Poikkeamatilanteeseen puuttumisen mallin mukaisesti. Häirinnälle on tyypillistä sen toistuvuus (voi olla myös yksittäinen teko). Yhdenvertaisuuslaki kieltää häirinnän yhdenvertaisuuslain mukaisten syrjintäperusteiden, kuten alkuperän, seksuaalisen suuntautumisen, kielen, uskonnon, vammaisuuden tai terveydentilan perusteella.

Seksuaalisessa häirinnässä on kysymys lapsen tai nuoren altistamisesta ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle, joka loukkaa hänen psyykkistä tai fyysistä koskemattomuuttaan. Sillä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä. Vakavimmillaan se voi muuttua seksuaaliväkivallaksi ja rikolliseksi teoksi.

Häirintä voi johtaa tai olla myös seksuaalista ahdistelua. Seksuaalinen ahdistelu on seksuaaliväkivaltaa ja näin rikos (rikoslaki luku 20).

Käsitys fyysisen vuorovaikutuksen muodoista ja sopivista rajoista on kulttuuri- ja yksilökohtaista. Fyysinen läheisyys voi ilmentää välittämistä ja huolenpitoa, lohduttaa ja luoda turvallisuudentunnetta. Moneen oppiaineeseen kuuluu, että opettaja tai opiskelija voivat koskettaa toista opiskelijaa. Olennaista on, että fyysinen kosketus ei seksualisoidu eikä sitä koeta kiusallisena, pakottavana tai epämiellyttävänä.

5.1.5.1. Häirinnän ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen

Opetustilanteet. Opettaja:

- luo turvallisen ja rauhallisen ilmapiirin sekä huolehtii mm. tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjaannuttamisesta
- toteuttaa sukupuolitietoista opetusta

Seksuaalisen häirinnän ehkäiseminen aihealueena sisältyy monien oppiaineiden tavoitteisiin ja sisältöihin (kuten terveystieto, liikunta, yhteiskuntaoppi, äidinkieli ja kirjallisuus, katsomusaineet) sekä laaja-alaiseen osaamiseen (erityisesti itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä monilukutaito). Monilukutaitoon liittyen erityisesti kulttuurinen lukutaito auttaa tulkitsemaan eri kulttuurien eroja suhtautumisessa seksuaalisuuteen ja henkilökohtaiseen tilaan, jolloin mahdollisia ongelmia voidaan ennaltaehkäistä valistustyöllä.

5.1.6. Oikeus luovuttaa ja saada tietoja

Perusopetuksessa ja lukiossa opiskelijan opiskeluhoitotyöhön osallistuvilla on salassapidon estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opiskelijan opettajalle, rehtorille ja tämän opetuksesta vastaavalle viranomaiselle opiskelijan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot

Seksuaalista häirintää koskeva tieto edellyttää useimmiten tiedon välittämistä. Arvion siitä, onko seksuaalista häirintää koskeva tieto opetuksen asianmukaisen järjestämisen tai turvallisuuden varmistamisen kannalta välttämätön, tekee se, jonka hallussa tieto on.

Alle 18-vuotiaaseen opiskelijaan kohdistunut seksuaalirikosepäily ilmoitetaan poliisille ja lastensuojeluun.

Epäselvissä tilanteissa voi konsultoida ilman nimiä poliisia ja lastensuojelua ja kysyä neuvoa tilanteeseen.

Perusopetuksessa rehtorin ja opettajan tietoon tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta ilmoitetaan niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

5.1.6.1. Nimetön ilmoittaminen

Seksuaalisen häirinnän selvittämisen kannalta nimetön ilmoitus ei ole hyvä lähtökohta. Tilanteeseen puuttuminen tehokkaasti edellyttää asian selvittämistä osapuolten kesken, jota nimetön ilmoitus ei aina mahdollista.

Jos oppilaitoksen kyselyissä tai kurssipalautteissa tulee esiin nimettömiä ilmoituksia koskien seksuaalista häirintää, tulee oppilaitoksessa kuitenkin selvittää käytettävissä olevin keinoin tilannetta. Opiskelijoille on hyvä selventää, että oppilaitoksen keinot ryhtyä toimenpiteisiin nimettömien ilmoitusten johdosta ovat rajalliset.

Puuttuminen, jos seksuaalisesta häirinnästä epäillään oppilaitoksen henkilöstöön kuuluvaa:

- tapahtumankulku selvitetään, kaikkia osapuolia kuullaan ja arvioidaan, onko häirintää tapahtunut sekä päätetään toimenpiteistä ja seurannasta
- jos häirintä on vakavaa tai jos lievempi häirintä jatkuu selvittelyn jälkeen, tehdään tarvittavat palvelussuhdetta koskevat päätökset (varoitus ja viime kädessä palvelussuhteen päättäminen)

Jos seksuaalisesta häirinnästä epäillään oppilaitoksen opiskelijaa, toimitaan Poikkeamatilanteeseen puuttumisen mallin mukaisesti.

5.2. Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa (Kriisisuunnitelma)

5.2.1. Tiedottaminen

5.2.1.1. Tiedottaminen kriisitilanteissa

Rehtorin tehtävät kriisitilanteessa:

- tiedota opetuspäällikköä ja sivistysjohtajaa tapahtuneesta
- kutsu kriisiryhmä avuksi
- informoi opettajakuntaa ja muuta koulun henkilökuntaa tapahtuneesta
- anna opettajalle ohjeita ja oikeata tietoa tapahtuneesta huhujen ehkäisemiseksi
- pysy henkilöstön ja oppilaiden tavoitettavissa
- kaikki pelastustoimea koskevat kysymykset ohjataan pelastusjohtajalle tai poliisille

5.2.2. Toimintamalleja Erilaisissa Kriisitilanteissa

5.2.2.1. Oppilaan kuolemantapaus

- kun tieto kuolemantapauksesta tulee koululle, tiedon vastaanottaja siirtää tiedon välittömästi rehtorille, joka selvittää tosiasiat, mitä on tapahtunut.
- rehtori pyytää lupaa tai sopii huoltajien kanssa asian käsittelystä koulussa.
- rehtori kokoaa kriisiryhmän koolle ja suunnittelee käytännön toimenpiteet.
- rehtori kertoo tapahtuneesta luokanopettajalle/-valvojalle ja muulle henkilökunnalle, jotta opettajat osaavat vastata oppilaiden mahdolliseen keskustelun ja tuen tarpeeseen.
- luokanopettaja/-valvoja kertoo tapahtuneesta oman luokan oppilaille.
- tapahtuneesta tulee puhua avoimesti ja konkreettisesti. Oppilaiden on saatava puhua siitä, mitä he ajattelevat ja tuntevat.
- koulun muut luokanopettajat/-valvojat kertovat tapahtuneesta omille luokilleen, mikäli se katsotaan kriisiryhmässä aiheelliseksi.
- opettajat tiedottavat myös mahdollisuudesta lisäkeskusteluihin esimerkiksi opiskeluhooltohenkilöstön (kriisiryhmän jäsenten) kanssa.
- kun kaikille luokille on kerrottu tapahtuneesta, lippu nostetaan puolitankoon.
- oman luokan tai koko koulun oppilaita tiedotetaan. Teksti voi olla esimerkiksi seuraavanlainen:

Koko koulun tiedote

Olemme suruksemme saaneet tänään tietää, että XX koulun oppilas on (koska) menehtynyt (miten, esim. tapaturmaisesti). Tämä suru-uutinen koskettaa luonnollisesti meitä kaikkia. Meidän kaikkien ajatukset ovat perheen ja läheisten kanssa. Luokkatovereille tapahtuma on varmasti järkyttävä ja tunteita herättävä. Keskustelemme asiasta tulevana päivinä koulussa oppilaiden tuntemuksia seuraillen. Opiskeluhoolto osallistuu asian käsittelyyn koululla. Toivomme, että käsittelette asiaa myös kotona ja seuraillette lapsenne vointia. Tarpeen vaatiessa voitte olla yhteydessä koulun opiskeluhooltohenkilöstöön.

Mäntsälässä x.x.xxxx

nimi
rehtori

nimi
opetuspäällikkö

- kouluyhteisö huomioi omaiset sopivaksi katsomallaan tavalla.
- oppilaan luokassa voidaan järjestää muistotilaisuus.
- mieluiten tilaisuus järjestetään heti seuraavana päivänä, tarvittaessa seurakunnan kanssa yhteistyössä.

5.2.2.2. *Henkilökuntaan kuuluvan kuolemantapaus*

- välittömästi kuolemantapausten jälkeen rehtori kertoo tapahtuneesta henkilökunnalle.
- luokanvalvojat kertovat tapahtuneesta oppilaille.
- **jos oma luokanvalvoja on kuollut, luokalle tuttu opettaja kertoo tapahtuneesta.**
- asiasta puhutaan avoimesti ja konkreettisesti. Oppilaiden täytyy saada puhua siitä, mitä he ajattelevat ja tuntevat.
- kun kaikille on kerrottu asiasta, lippu nostetaan puolitankoon.
- rehtori kutsuu kokoon koulun kriisiryhmän. Ryhmä suunnittelee käytännön toimenpiteet.
- rehtori ilmoittaa opetuspäällikölle kuolemantapauksesta.
- oppilaat saavat lyhyen kirjallisen viestin kotiin vietäväksi. Teksti voi olla esimerkiksi seuraava:

Luokka _____ on surukseen saanut tänään kuulla, että _____ on kuollut. Tämä koskettaa luonnollisesti meitä kaikkia. Luokan oppilaille järkytys on kuitenkin suurin. Tämän vuoksi keskus- teemme tapahtumasta lähipäivinä. Seurakunta osallistuu koululla järjestettävään muistotilaisuuteen. Jos tarvitsette lisätietoja, voitte ottaa meihin yhteyttä.

Mäntsälässä x.x.xxxx

Luokanvalvoja

Rehtori

- muistotilaisuus koululla pidetään mieluiten jo samana päivänä kuin tieto on saatu.
- omalle luokalle voidaan järjestää myös erillinen muistotilaisuus. Seurakunta auttaa tilaisuuden suunnittelussa ja järjestelyissä.
- henkilökuntapalavereissa keskustellaan kuolemantapausten aiheuttamista järjestelyistä, kuten kontakteista omaisiin.

5.2.2.3. *Oppilas menettää läheisensä*

- kun koulussa saadaan kuulla tapahtumasta, **omaisilta kysytään**, kerrotaanko asiasta luokan oppilaille. Perheen kanssa sovitaan, kuinka tapahtumaa luokan kanssa käsitellään.
- oppilaita valmistetaan siihen, että läheisensä menettänyt oppilas voi olla tavallista haavoittuvampi. Opettaja pitää huolta oppilaasta ja seuraa hänen hyvinvointiaan. Tarvittaessa opettaja ohjaa oppilaan opiskeluhoitoryhmän jäsenille.
- rehtori yhdessä opettajien kanssa päättää, kuinka perhettä muistetaan esim. surunvalittelulla tai kukilla.

5.2.3. Onnettomuudet Koulussa

Jokaisella koulussa toimivalla (kaikilla ihmisillä) on itsellään ensisijainen vastuu tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisystä sekä omasta ja ympäristönsä turvallisuudesta huolehtimisesta. Pelastuslaissa on useita jokaiselle säädettyjä varautumis- ja toimintavelvoitteita. Näitä ovat esimerkiksi yleinen huolellisuusvaatimus tulen käsittelyssä, avotulen teon rajoitukset ja jokaisen velvollisuus hätäilmoituksen tekemiseen.

Koulun turvallisuuskansiossa määritellään toimintakäytänteet vaarojen ja riskien arviointiin sekä niistä johdettuihin suunnitelma- ja toimintaohjeistukseen. Rakennusten omistajilla ja haltijoilla sekä toiminnan- harjoittajilla on velvollisuus ehkäistä tulipaloja ja muita onnettomuuksia sekä varautua vaaratilanteisiin. Velvollisuudesta käytetään nimitystä omatoiminen varautuminen.

5.2.3.1. Onnettomuuspaikalla

- ensimmäisenä paikalle tuleva hälyttää apua (YLEINEN HÄTÄNUMERO 112).
- ylimääräiset oppilaat pidetään poissa onnettomuuspaikalta.
- kriisiryhmän jäsenet pyydetään tarvittaessa apuun.
- silminnäkijöiden tai ensimmäisenä paikalla olijoiden nimet kirjataan ylös myöhempiä keskusteluja varten.

5.2.3.2. Tiedottaminen

- koteihin lähetetään Wilman kautta tiedote tapahtuneesta
- rehtori kertoo asiasta henkilökunnalle ja ottaa sen jälkeen yhteyden opetuspäällikköön.
- luokanvalvojat kertovat tapauksesta luokilleen. Asiasta puhutaan suoraan ja konkreettisesti. Oppilaita kannustetaan keskustelemaan tunteistaan ja ajatuksistaan.
- turhien huhujen välttämiseksi huoltajia kannattaa tiedottaa aina, jos pelastushenkilöstöä ja/tai -kalustoa käy koululla. Oppilaille tiedotetaan tapahtuneesta kuuluttamalla.

5.2.3.3. Jälkityö

- oppilaat reagoivat onnettomuuteen eri tavoin. Oppilaiden poissaoloja seurataan onnettomuuden jälkeen. Reagointi voi tapahtua vasta jonkin ajan kuluttua tapahtumasta.
- jos joku oppilaista on loukkaantunut ja joutuu olemaan pitkään sairaalassa, luokanvalvoja pitää yhteyttä oppilaan perheeseen. Jos oppilas on loukkaantunut pysyvästi, koulun kriisiryhmän / opiskelu- huoltotyöryhmän hyödyntäminen on tärkeää oppilaan palatessa luokka- ja kouluyhteisöön.

LIITE1 – ARVIO OPISKELUHUOLLON KOKONAISTARPEESTA JA KÄYTETTÄVISSÄ OLEVISTA OPISKELUHUOLTOPALVELUISTA

ESI- JA PERUSOPETUS	esikoulu												lapsia	psykologi 780/1	kuraattori 670/1		
	Hyökännummen päiväkoti												36	0,05	0,05		
	Koskenrannan päiväkoti Amanda												37	0,05	0,06		
	Mäntsälän Enlanninkielinen Montessorileikkikoulu												7	0,01	0,01		
	Mäntsälän päiväkotiyhdistys Omenapuu ry												13	0,02	0,02		
	Myllytontun päiväkoti												16	0,02	0,02		
	Norlandia Saaga												6	0,01	0,01		
	Anttilan päiväkoti												18	0,02	0,03		
	Kaunismaen päiväkoti												33	0,04	0,05		
	Nummisten päiväkoti												8	0,01	0,01		
	Saaren päiväkoti												14	0,02	0,02		
	Sälinkään päiväkoti												11	0,01	0,02		
	Pilke Voltti												7	0,01	0,01		
	Arvio tarpeesta esikoulussa												206	0,26	0,31		
	koulu	EL	VALM	1	2	3	4	5	6	7	8	9	oppilaita	psykologi 780/1	kuraattori 670/1	terveydenhoitaja 460/1	lääkäri 2100/1
	Hepola	55		11	23	29	23	27	22	7	2	11	155	0,20	0,23	0,34	0,07
	Hirvihaara			8	12	12	12	12	11				67	0,09	0,10	0,15	0,03
	Hyökännummi	5		30	33	52	36	39	39				229	0,29	0,34	0,50	0,11
	Kirkonkylä	7	2	33	37	36	39	36	33				216	0,28	0,32	0,47	0,10
	Myllymäki-Ehnroos	47		39	35	51	49	46	43	132	133	126	654	0,84	0,97	1,42	0,31
	Numminen			12	8	16	19	27	22				104	0,13	0,15	0,23	0,05
	Ohkola			14	12	14	17	14	15				86	0,11	0,13	0,19	0,04
	Riihenmäki	43	5	45	42	43	45	42	47	124	116	126	635	0,81	0,95	1,38	0,30
	Saari		3	8	14	13	10	14	10				72	0,09	0,11	0,16	0,03
	Sälinkää			10	9	10	18	20	19				86	0,11	0,13	0,19	0,04
	Sääksjärvi			5	7	9	8	10	8				47	0,06	0,07	0,10	0,02
	Arvio tarpeesta perusopetuksessa												2351	3,01	3,50	5,10	1,12
	Arvio tarpeesta esi- ja perusopetuksessa													3,27	3,81	5,10	1,12
	Arvio käytettävissä olevista palveluista esi- ja perusopetuksessa													3,60	4,00	5,10	0,70